

Glijdende schaal van democratie in 'Ajax'

Plaats: Harmonie, Leeuwarden. **Voorstelling:** Ajax. **Auteur:** Sofokles. **Gezelschap:** Toneelgroep Amsterdam & De Theatercompagnie. **Regie:** Theu Boermans. **Decor:** Bernard Hammer. **Belangstelling:** 250 mensen.

LEEUWARDEN Imponerend is de 'Ajax' van regisseur Theu Boermans vanaf het allereerste begin. Een zaalbrede parketvloer golft in massieve lijnen van hoog achterin tot diep in de orkestbak. In het midden van die gestolde zee rijst een houten cilinder op: de tent van Ajax. Telkens als ze naar beneden lopen moeten de spelers hun pas inhouden om niet naar beneden te vallen, wat bijdraagt aan een ingehouden, soms zelfs gedragen speelstijl - ondanks alle emotionele uitbarstingen die bij Sofokles ook te zien zijn.

Zijn 'Ajax' is een indringend, maar lastig stuk, omdat het eigenlijk om twee drama's na elkaar gaat. In het eerste deel ontdekt de wantrouwige Odysseus dat zijn medestrijder in de Trojaanse oorlog van plan was om hem en de legerleiding te vermoorden. Ten onrechte hadden zij Ajax, die het meest van allen gepresteerd had voor de Griekse zaak, de eervolle wapenrusting van Achilles onthouden. Maar de godin Athena vrijdelt het moordplan door de held met waanzin te slaan en Ajax maakt zich onsterfelijk belachelijk door een kudde schapen en stieren te slachten.

Daarna begint Sofokles in feite pas met zijn tragedie. Niet zozeer het verhaal interesseert hem

maar vooral de vraag hoe een held-uit-een-stuk zo'n diepe vernedering overleeft. Zelfdodingen komen er er in heel wat toneelstukken voor, maar zelden is de reddeloosheid van iemand die niet meer kan zijn wat hij is zo scherp en direct neergezet als in dit stuk van 450 voor Christus.

Na de ontdekking van Ajax' zelfmoord begint bijna een ander stuk. Zijn broer Teukros wil hem begraven, maar de pedante Menelaos - om wiens vrouw Helena de hele 'verdampte Krieg' begonnen is - wil het lichaam laten weggroten als voer voor de vogels.

Vervolgens draaft Menelaos grote broer Agamemnon op om de subordinatie de kop in te drukken. Tenslotte is het Ajax' tegenstrever Odysseus die de doden hun recht wil laten en zijn nobele motieven gewiekst doorspekt met een paar populistische argumenten.

Pas in dit deel komt de politieke interpretatie van Theu Boermans iets meer tot zijn recht. Hij wil laten zien dat democratie op een glijdende schaal komt als ze niet wordt gedragen door een collectieve moraal. Veel geeft hij de toeschouwer niet mee om die visie te bekrachtigen, maar de kracht van deze voorstelling zit hem juist in de sobere beeldtaal en de directe speelstijl.

HANS BRANS